

Güllükdağı (Termessos) Milli Parkı'nda yaban hayatı – *Capra aegagrus*(Yaban Keçisi)

Antalya'nın Yaban Hayatı ve Yaban Hayatı Koruma Statüleri

Wildlife and Wildlife Conservation Status of Antalya Province

M. Süleyman KAÇAR
Emekli Orman Yüksek Mühendisi

Prof. Dr. Ali ERDOĞAN
Akdeniz Üniversitesi Fen –Edebiyat Fak.
Biyoloji Bölümü Ekoloji ABD Başkanı

Doğa denilince, "insanın dışında oluşan, herhangi bir insan müdahalesi olmaksızın ortaya çıkan, gelişen her şey; toprak, su, hava, bitkiler, hayvanlar" akla gelir. Yaban hayatı ise, doğada mevcut veya sonradan kendiliğinden gelebilen bitki ve hayvan toplulukları tarafından oluşturulmaktadır. Bu da doğal olarak ormanlar, sulak alanlar ve meraları kapsamaktadır. Yaban hayatı içerisindeki bitkileri; otlar, çalılar, ağaç ve ağaççıklar, hayvanları ise; memeliler, kuşlar, sürüngenler, kurbağalar ve balıklar ile omurgasız hayvanları kapsar.

Araştırmalara göre İ.Ö. 2000 yıllarında 8 milyar hektar olduğu tahmin edilen dünya ormanları, günümüzde 3,4 milyar hektar düzeyine inmiştir. Benzer şekilde önceleri 50 milyon hektar olan ülkemiz ormanları da, hızla azalarak 20,7 milyon hektar düzeyine gerilemiş ve ülke yüzölçümünün yaklaşık % 27'sini ini kaplamaktadır.

Asya, Avrupa ve Afrika gibi üç kıtanın birleştiği yerde, coğrafik konumu itibariyle köprü gibi duran ve değişik topografik yapısıyla farklı iklim özellikleri gösteren ülkemizde, bu kıta karakteri özelliğinden dolayı çok çeşitli bitki ve hayvan türüne rastlanılmaktadır. Anadolu, 11000'e yakın bitki türü ile zengin bir floraya sahiptir. Bunun % 30'u endemik olup yeryüzünde sadece Türkiye sınırları içerisinde yetişmektedir. Dünyadaki 4200 memeli türün 161'inin Anadolu'da yaşadığı saptanmıştır. Yine Dünya'da yaşadığı belirlenen 9000 kuş türünün 502'si, 5115 sürüngen türünün 105'i, 21000 balık türünün 716'sı Anadolu'da yaşamaktadır.

Anadolu'da pek çok yerde, aşırı ve düzensiz yararlanmalar sonucunda, doğanın (özellikle Sulak ve Ormanlık alanların) dengesi bozulmuş ve biyolojik çeşitlilik de azalmalar başlamıştır. İ.Ö. I. yy' da Anadolu'da yaşadığına dair kayıtları olan Asya fili, yaban öküzü,

Fotoğraf: Çığlıkara Tabiatı Koruma Alanı'nda yer alan *Juniperus foetidissima* (Aslan Ardıç)

Fotoğraf: Yeniden su tutulamaya çalışılan Avlan Gölü ve Çığlıkara Ormanları

İ.S. XII. yy' da yaşayan yaban eşeği, aslan ve çita ile Anadolu parsının nesli tükenmiştir. Yaklaşık yarım asırlık bir zaman diliminde ülkemizdeki yılanboyun ve kelaynak türlerinin doğal populasyonları da yok olmuştur. Soyu önemli ölçüde tükenme tehdidi altında olan 15 memeli, 46 kuş, 18 sürüngen, 5 çift yaşamlı ve 58 balık türü bulunmaktadır.

Ülkemizin doğası ve yaban hayatı, taraf olduğumuz uluslar arası sözleşmeler yanında, Milli Parklar, Kara Avcılığı ve Orman Kanunu gibi yasal düzenlemelerle milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve yaban hayatı geliştirme sahaları v.b. gibi statüler altında korunmaya çalışılmaktadır. Gelişmiş ülkelerde koruma altına alınan alanlar, ülke yüzölçümünün en az %5-10'u arasında olduğu halde, bu oran ülkemizde sadece % 1-2 civarındadır.

Ülkemizde olduğu gibi Antalya çevresinde de, yaban hayatını oluşturan türlerden bazıları yok olmuş ya da nesli yok olma tehdidi ile karşı karşıya bulunmaktadır. Roma'nın Kilikia valisi **Marcus Tullius Cicero'**nun, İ.Ö 51 yılında, Pamphylia'nın yani bugünkü Antalya'nın kuzeyindeki dağlardan yakalatıp gladyatör dövüşleri için Roma'ya gönderdiği, çok daha sonraları valinin kendi adıyla isimlendirilen Anadolu parsı ne yazık ki yaşamıyor artık. Bölgemizde yalnızca Manavgat Taşağıl ormanlarında yaşayan karacaların son bireyi de, 2000'li yıllarda vurularak yok edilmiştir. Yoğun av baskısı ve yaşama alanlarının daraltılması nedeniyle mezgeldek, turaç, toy, çakal ve su samuru yanında, tüm Avrupa'ya Anadolu'dan (Antalya-Düzlerçamı) yayıldığı bilinen ve ülkemizdeki tek saf ırk ve gen kaynağı olan alageyikler de tükenme aşamasında bulunmaktadır.

Bölgemizde yaban hayatı koruma çalışmaları ilk defa,

1966 yılında Antalya Düzlerçamı'nda, 7 alageyiğin koruma altına alınmasıyla başlamıştır. Günümüzde il sınırları içinde, Kara Avcılığı Kanunu kapsamında 8 adet yaban hayatı geliştirme sahası bulunmaktadır. Bu sahalarda, yaban keçisi ve alageyik başta olmak üzere yaban domuzu, bozayı, tilki, kurt, porsuk, karakulak, vaşak, sansar, su samuru, tavşan, kirpi, sincap gibi yaban hayvanları da koruma altındadır.

Yaban hayatı yanında tarihi ve kültürel kaynakların da korunduğu, ulusal ve uluslar arası öneme sahip Güllük Dağı (Termessos), Beydağları (Olympos), Köprülü Kanyon ve Altınbeşik Milli Parkı yanında, yalnızca bilimsel araştırma ve çalışmaların yapıldığı, başta sedir ağacı olmak birçok endemik ve nesli tehlike altında olan bitki ve hayvanları içinde barındıran, Elmalı Çığlıkara, Finike Alacadağ ve Kumluca Dibek Tabiatı Koruma Alanı ile yaşları beş yüz ile iki bin arasında değişen sedir, ardıç ve çınar ağacından oluşan anıt ağaçlar da korunan alanlar statüsü içinde yer almaktadır. Ayrıca Belek, Kaş Kekova ve Patara sahillerini kapsayan Özel Çevre Koruma alanları da mevcuttur.

Biyolojik çeşitlilik açısından son derece zengin olan korunan alanlarda; Güllük Dağı Milli Parkı'nda 680 bitki türü tespit edilmiş olup, bunlardan 80'i endemik bitkilerdir. Aynı milli park içinde Şah kartal ve Anadolu sıvacısı gibi türler olmak üzere, değişik statülerde113 kuş türü yaşamaktadır. Yaban hayatının büyük bir zenginlik içerdiği Köprülü Kanyon Milli Park'ında, kızıl akbaba gibi nesli tehlike altında olan yırtıcı türler yanında, yöreye özgü endemik olan, göknar ağacının alt türü ile 400 hektar büyüklüğünde servi ormanı bulunmaktadır. Belek Özel Çevre Koruma Alanı içinde yer alan Boğazkent ve Kocagöl, kuş göç yolları

Fotoğraf: Finike Alacadağ Tabiatı Koruma Alanı

Fotoğraf: Kumluca Dibek Tabiatı Koruma Alanı'nda bulunan bin yaşında sedir ağaçları

üzerinde yer almakta ve içerisinde değişik statülerde 236 kuş türü barınmaktadır.

Türkiye'nin 122 Önemli Bitki Alanlarından 12'sinin yer aldığı Antalya ve çevresindeki yaban hayatı, korunan alanlar dışındaki yerlerde de çok çeşitlilik içermektedir. Özellikle Toros Dağları, kardelen, siklamen, lale, çiğdem ve salep (orkide) gibi soğanlı bitkiler açısından oldukça zengindir.

Yaklaşık 2,0 milyon hektarlık bir yüz ölçüme sahip Antalya ilinde, yaban hayatının söz konusu olduğu bu sahaların %55'i orman, %20'si tarım alanı, %20'si tarım dışı, %4,97'i çayır ve mera, %0,3 ise sulak alanlarla kaplıdır.

Yaban hayatını oluşturan bitki ve hayvanlar, insan yaşamı için hava ve su kadar vazgeçilmez olup, bunlar yöre insanının kültürünü de etkilemektedir. Beslenme amaçlı avlanmak için başta yaban keçisi, alageyik, karaca, tavşan ve keklik; halk sağlığında ardıç, andız, alıç, defne, mersin, karaçalı meyveleri; içecek olarak adaçayı, kekik, mercanköşk ve salep; yöresel mutfakta ebegümeci, ısırgan, semizotu, pazı, şevketibostan ve zeytin yağı; ticari meta olarak keçi boynuzu, sakız ağacı ve soğanlı bitkiler; tütsü olarak tespih çalısı ve sığla ağacının kabuk ve reçineleri geçmişte kullanıldığı gibi günümüzde de kullanılmaktadır. Antik çağda simge olarak ya da doğa olaylarının daha kolay anlaşılabilmesi için alageyik, baykuş, şeytan asası ve nar gibi birçok bitki ve hayvan da mitolojik hikâyelere konu olmuştur.

Ülkemizde her il sınırı içinde bir korunan alan bile bulunmazken, Antalya il sınırları içinde; Türkiye'de bulunan 40 Milli Parkın 4'ü,31 Tabiatı Koruma Alanının 3'ü, 30 Tabiat Parkının 4'ü,81 Yaban Hayatı Geliştirme Sahasının 8'i yanında, deniz kaplumbağalarının yaşama alanlarını da içine alan 14 Özel Çevre Koruma Alanının 3'ü yer almaktadır. Bu bağlamda Türkiye'de ilk sırada bulunan ve Antalya il sınırları içinde yer alan korunan alanlar, il yüzölçümünün neredeyse %15'inden fazlasını kaplamaktadır. Bu durum önemli bir Biyolojik zenginlik olup, sürekliliğini sağlamak da en önemli sorumluluğumuz olmalıdır. Biyolojik çeşitliliğin ve yaban hayatının yasalarla korunduğu bu sahalar, gelecek nesillere bırakabileceğimiz en büyük miras olacaktır.

Fotoğraf: Termosos Milli Parkında fotokapan yöntemiyle görüntülenen *Caracal caracal* (Karakulak)

KAYNAKLAR

• ALÇITEPE, E. 1998. Termessos Milli Parkı (Antalya) Florası Üzerine Bir Araştırma. Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi (yayınlanmamış).194 s. Antalya.

• AKURGAL, E. 1998. Anadolu Kültür Tarihi. TÜBİTAK, Ankara.

• ANONİM 1998. Cumhuriyetimiz 75.yılında Ormancılığımız. Orman Bakanlığı Yayın no:122, Ankara.

• ANONİM, 2007. Antalya Çevre ve Orman İl Müdürlüğü Doğa Koruma ve Milli Parklar Şube Müdürlüğü envanter verileri.

• ANONİM 2002. http://www.orman bakanlığı gov. tr.

• ERDOĞAN, A., ALBAYRAK, T., SERT, H., ASLAN, A., TUNÇ, M.R. 2002. Boğazkent Kocagöl ve Çevresi Kuş Envanter Projesi Sonuç Raporu. 253 ss.

• HUŞ, S. 1964. Antalya dolaylarında Alageyik ve Bezoar Keçisi. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi. Seri B, Cilt:14, Sayı:1, 17-22 s.

• KİZİROĞLU, İ. 2001. Ekolojik Potpuri. Takav mat. Yay. A.Ş., Ankara.

• KUMERLOEVE, H. 1978. (Çeviri: Savni Huş) Türkiye'nin Memeli Hayvanları. İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri B, Cilt 28, Sayı 1, 178-204.

• SERT, H. 2000. Termessos Milli Parkı'nın (Antalya) Avifaunası ve Ekosistemdeki İlişkileri. Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi (yayınlanmamış).189 s. Antalya.

• TEXİER, C. Küçük Asya coğrafyası, tarihi ve arkeolojisi. Çeviren Ali Suat, Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı. Ankara, 2002.

• BOYDAK, M. 2000: YEŞİL ATLAS, DBR Yayıncılık, sayı 3, İstanbul.

• YARAR , M.,VD. 1997. Türkiye'nin önemli kuş alanları. Doğal Hayatı Koruma Derneği, İstanbul.

• http://www.ogm-antalyaobm.gov.tr/

